

Nā Ana Mākau ‘Ōlelo - Papa 4

Ke Kumuhana	Ka Mākau	Ka Helu	Ke Ana	Ka Ho‘ākāka
Ka ‘Ōlelo	Ka ‘Ōlelo Walewaha (1.1)	3-4.O.1 (Ka Pane Piha)	Pane piha ‘ia nā nīnau me ka ‘ōlelo mōakāka.	E pane ma ka hopuna ‘ōlelo piha, e ho‘ohana i ka ‘ike mai kekahi kumu waiwai mai, e like ka ha‘ina nīnau me ka nīnau, e kūpono ka ho‘ohana ‘ia o ka pilina ‘ōlelo e mōakāka ai ka ha‘ina
		3-4.O.2 (Ka Pane Piha)	Ho‘opuka ‘ia ka ‘ōlelo, a) e kuhikuhi pono ai iā ha‘i i kekahi hana e) e hō‘ike ai i ke ‘ano o ka haumana a me kona mana‘o pono‘ī i) e kāko‘o ai i ko ka haumana mana‘o me nā la‘ana kūpono (2 a ‘oi)	
		3-4.O.3 (Ka Pane Piha)	Wehewehe pono ‘ia ke ka‘ina o kekahi hana a i ‘ole kekahi mo‘olelo ma o ka helu papa ‘ia o nā ‘ānu‘u o ia hana	E maopopo i ka haumana ka ‘ōlelo kūpono/ pilina ‘ōlelo kūpono e helu ai a e ho‘oka‘ina ai. (E la‘a: ‘akahi-‘alua/ mua-waena-hope)
		3-4.O.4 (Ka Pane Piha)	Puana pono ‘ia nā hua ‘ōlelo e mōakāka ai ka ‘ōlelo.	No ka pono o ka puana, inā ‘a‘ole e hiki ke maopopo ka ‘ōlelo a ka haumana no ka hemahema o ka puana, ‘a‘ole nō ia he puana pono. Pili pū kēia i ka hiki iā ia ke ‘ike i ka puana pono ‘ia o ka ‘ōlelo ma o kona ‘apo pono ‘ana i ka ‘ōlelo e ‘ōlelo ‘ia mai iā ia.
		3-4.O.5 (Ka ‘Ikena ‘Ōlelo Hawai‘i)	Ho‘opuka ‘ia ka ‘ōlelo e kū ana i ka pō‘aiapili kūpono.	Ua pili i ka hua lelikona. (E la‘a: Lō‘ihi ke kanaka-Ki‘eki‘e ka pali.)

	Ka Ho'omaopopo (1.2)	3-4.O.6 (Ka Ho'olohe)	Pa'a ka mana'o o nā pilina kūpono a me nā hua'ōlelo kūpono e komo ai i ke kūkā kama'ilio.	E pa'a nā hua'ōlelo a pau e pono ai nā kumuhana a'o o nā papa a pau o ka pae Papa 3.
		3-4.O.7 (Ka Ho'olohe)	Ha'i hou i kekahi mo'olelo e hō'ike ai i ka maopopo o kā ka haumana i lohe ai.	E hō'ulu'ulu ka haumana i ka mana'o nui o kekahi 'ōlelo i 'ōlelo 'ia mai.
Ke Mele/ Oli	Ka Ho'opa'ana'au (2.1)	3-4.MO.1 (Ka 'Ikena Mele/ Oli)	Pa'a kekahi ha'awina no loko o ke mele e ho'onui ai i ka 'ike haumana.	Pa'ana'au nā inoa 'āina, nā inoa mo'okū'auhau Hawai'i, ka 'ike ku'una o loko o ke mele/oli.
	Ka Leo Mele/ Oli (2.2)	3-4.MO.2 (Ka Ho'opili)	Mele a oli 'ia ke mele/ oli ma ka pō'aiapili kūpono no ia pae.	Ho'ohana 'ia nā mele a me nā oli e mahalo ai, e hā'awi ai i ke aloha a me ke noi komo 'ana.
Ke Kākau	Nā 'Ano Kākau (3.1)	4.K.1 (Palapala Mo'olelo)	E kākau i ka mo'olelo me ka hō'ike i; a. ke mahele o ka mo'okū'auhau o ka mea nona ka mo'olelo e. ka inoa o ka 'āina i pili i ka mo'olelo i. kekahi ha'awina ku'una	E kākau ka haumana i ka mo'olelo me ka ho'okomo pū 'ana i kekahi 'ike ko'iko'i i loa'a ma nā mo'olelo o ke au ma mua. 'O ia ho'i, 'o ka mo'okū'auhau o ka mea nona ka mo'olelo, ka inoa o ka 'āina o ka mo'olelo a me kekahi ha'awina ku'una. No kēia ha'awina ku'una, e mana'o 'ia he 'ano ha'awina e a'o 'ia ma loko o nā 'ōlelo no'eau e pili ana i ka 'ikena kupuna. Inā e komo kekahi 'ōlelo no'eau ma kahi kūpono no ke kumuhana kūpono, he la'ana maika'i kēlā.
		4.K.2 (Palapala Mo'olelo)	Wehewehe pono 'ia ka pōaiapili o ka mo'olelo me nā hua'ōlelo kūpono.	E koho pono 'ia nā 'ōlelo no ke kākau leka 'ana, ka ha'i 'ōlelo 'ana i mua o nā anaina 'oko'a, ka mo'olelo ho'onānea me ka mōakāka o ka wehewehe 'ana. Inā e ho'okomo 'ia ana ka welina i mua o ka leka, he 'oko'a ia 'ano welina ma mua o ka welina ha'i 'ōlelo. No laila, no kēia 'oko'a 'ana, ua hiki i ka haumana ke koho pono a wehewehe pū i ka wā kūpono e koho ai i ia 'ano pō'aiapili kākau.

		<p>4.K.3 (Ka Palapala Wehewehe)</p>	<p>Kūkulu mōakāka ‘ia ke kumuhana kākau me ka ho‘oka‘ina kūpono ‘ana i ka ‘ike o ka mo‘olelo.</p>	<p>E kākau me ka hō‘ike ‘ana i kekahi ka‘ina hanana mo‘olelo e kāko‘o ai i ke kumuhana o ka mo‘olelo. Pili kēia i ke kahe kūpono ‘ana o nā hanana mo‘olelo e ho‘onohonoho ‘ia ai ma ke ka‘ina kūpono.</p>
		<p>4.K.4 (Ka Palapala Wehewehe)</p>	<p>Ho‘ohana ‘ia nā hua‘ōlelo kūpono e wehewehe ai i ke ‘ano o ke kumuhana.</p>	<p>E koho ‘ia nā hua‘ōlelo e kuhi ai i ke ‘ano kūpono o kekahi mea. I kekahi hapanui o ka manawa, koho ‘ia ka wehewehe ‘ana penei; “E hana ana au i ka pōhaku e like me ke kinipōpō” akā ua loa‘a maoli nō kekahi mau hua‘ōlelo a pilina‘ōlelo no ia ‘ano o ke kumuhana; “E kālai ana au i ka pōhaku a poepoe.” I loko o ia hopuna‘ōlelo e ‘ike ai i ka piha o ko ka haumana ‘ike nō ia kumuhana. Pili pū kēia i ka Hualekikona a me ke koho ‘ana i ka hua‘ōlelo kūpono no ia kumuhana ma ia pō‘aiāpili.</p>
		<p>4.K.5 (Ka Palapala Kūpale Mana‘o)</p>	<p>Kūkulu mōakāka ‘ia ka mana‘o me ke kāko‘o piha ‘ia ‘ana ona.</p>	<p>E kākau me ka hiki ke ‘apo ma‘alahi ‘ia ka mana‘o. E ho‘ohana ‘ia 2 a ‘oi la‘ana e wehewehe ai a e kāko‘o ai i ko ka haumana mana‘o kākau.</p>
		<p>4.K.6 (Ka Palapala Kūpale Mana‘o)</p>	<p>Wehewehe ‘ia ke ‘ano o kekahi mea ma o ka hō‘ike ‘ana i kekahi ‘ikepili i pili iā ia.</p> <p>***“Ke ‘ano o kekahi mea”= kona lō‘ihi, kona ‘ano, kāna hana, kona wahi e noho ai a pēlā aku***</p>	<p>E kākau me ka hō‘ike ‘ana i 2 a ‘oi ‘ano o ia mea.</p> <p>(E la‘a: Inā he ‘īlio ke kumuhana kākau, “He ‘īlio ka‘u. He ‘ele‘ele kona huluhulu a hana ‘ino mau ‘o ia iā mākou.”)</p>
		<p>4.K.7 (Ka Palapala Kūpale Mana‘o)</p>	<p>E nīnau ‘ia a pane piha ‘ia kekahi nīnau noi‘i.</p>	<p>He mea nui ka no‘ono‘o a kālailai ‘ana i nā kumuhana e noi‘i ai. No laila, inā he ‘elua kumu waiwai heluhelu, ua hiki i ka haumana ke unuhi i kekahi nīnau a me ka ‘ike mai loko o kāna noi‘i. Hiki pū iā ia ke ho‘ohana i ia ‘ike i ‘ike e pane ai i kāna nīnau noi‘i ma ke</p>

				'ano piha kūpono. E unuhi 'o ia i 2 a 'oi la'ana e pane piha ai.
Nā Loina Mo'olelo (3.2)	4.K.8 (Ka Mo'okū'auhau)	Wehewehe 'ia ke kuana'ike o nā hāme'e o ka mo'olelo.		He ana kēia e kuhi ai i nā mana'o 'oko'a o nā kānaka o ka mo'olelo. I kekahi manawa, he mau mana'o 'oko'a ko nā hāme'e o kekahi mo'olelo a na ka mea kākau e wehewehe i ka like a i 'ole ka 'oko'a o ke kuana'ike o ia mau mana'o 'oko'a.
	4.K.9 (Ka Pilina 'Āina)	Hō'ike 'ia ka inoa o ka 'āina o ka mo'olelo me ka wehewehe 'ia o nā hāme'e i ia wahi.		E kuhi 'ia ka inoa o ka 'āina ma ke kākau 'ana o ka haumana a me ka wehewehe 'ana i ka hana a ia mau hāme'e ma ia wahi. I ana kēia e hō'ike ai i ke 'ano a me ke kumu o ke kulana "kama'āina/malihini" o ia mau hāme'e ma ia 'āina.
	4.K.10 (Ka Ha'awina 'Ike Ku'una)	Hō'ike 'ia a wehewehe 'ia kekahi loina ku'una o ka mo'olelo a me ka pilina o ia loina i nā hāme'e o ka mo'olelo. *****Loina Ku'una- ka 'ike i ka'a mai ka wā mai o ke Kumulipo a i nā kūpuna a hiki mai i o kākou nei. He loina ia i pili i ka 'uhane a me ka wā mai o nā 'ōlelo no'eau.***		I loko o ia mau loina, he mau ha'awina e a'o ai. No laila, e wehewehe 'ia kekahi mau ha'awina e a'o ai ma loko o ka mo'olelo. (E la'a: kekahi 'ike no ke 'ano o ka nohona, a i 'ole kekahi 'ike i pili ka 'āina, ka lani, ke kai a i 'ole nā hana a ka po'e kūpuna. E wehewehe piha 'ia me nā kāko'o he 2 a 'oi.)
	4.K.11 (Ka Ha'awina 'Ike Ku'una)	E kākau a wehewehe i ka pilina o kekahi loina ku'una i nā hāme'e.		E hō'ike i ka mo'okū'auhau o ka 'ike o nā hāme'e. Inā he lawai'a akamai ke keiki, 'o wai kai a'o iā ia. He ana kēia e ho'omaka ai ka haumana i ka nānā nui 'ana i ke kumu i loa'a mai ai kekahi 'ike i ka hāme'e. E wehewehe pū i ka pili o ia loina i ka mana'o nui o ka mo'olelo.
Nā Loina Kākau (3.3)	4.K.12 (Ke Kaona)	Ho'ohana 'ia nā 'ōlelo no'eau e kāko'o ai i kekahi mana'o i pili i ke kumuhana kākau.		Kuhikuhi ka haumana i kekahi 'ōlelo no'eau i pa'a iā ia a i pili pū i ka mana'o nui o ka mo'olelo. E hō'ia 'ia kona mana'o me nā la'ana/ mana'o kāko'o he 2 a 'oi.

		<p>4.K.13 (Ke Kaona)</p>	<p>‘Ike ‘ia ka nane i nīnau e hō‘ike ai i kekahi mana‘o me ke kuhikuhi pololei ‘ole ‘ia o ia mana‘o.</p>	<p>Ma hope o ke a‘o ‘ia ‘ana o kekahi mau nane, hiki i ka haumana ke wehewehe i ke kaona o ka nane. Wehewehe ‘o ia i ka pilina o ka ‘ike o loko o ka nane i kekahi kumuhana ‘oko‘a. Ma loko o nā nane, he ki‘i i kūkulu ‘ia me ke kuhikuhi pololei ‘ole ‘ia o kona mana‘o nui. Na ka haumana e koho i ka mana‘o nui ma o ka ‘ōlelo ho‘ohali o loko o ka nane. “Ka wai kau i ka lewa.” He nane kēia no ka hua niu, akā ‘a‘ole i ‘ōlelo ‘ia ka hua‘ōlelo ‘o “Niu”. No laila, e ‘imi ana i kahi e lewalewa ai ka wai. ‘O ka niu nō kahi e lewalewa ai ka wai, no laila e wehewehe ana ka haumana no ka hua niu e lewalewa ana a he wai ko loko ona. ‘A‘ole kēia he ana e ho‘omaka ai ka haumana i ka haku ‘ana i nā nane. He ana no ka hiki iā ia ke wehewehe e pili ana i ka nane.</p>
		<p>4.K.14 (Ke Kaona)</p>	<p>Ho‘ohana ‘ia ke kaona no ka hō‘ike ‘ana i kekahi mana‘o pālua o ka ‘ōlelo ho‘okahi.</p>	<p>E kākau me ka wehewehe ‘ana i 2 a ‘oi mana‘o ‘oko‘a o kekahi hua‘ōlelo/ māmalā‘ōlelo. ‘A‘ole wale nō ka “Pua” he mahele o ka mea kanu. He mau mana‘o nō kona e la‘a ‘o ke kanaka, kekahi wahine a pēlā aku nō. Na ka haumana e kuhikuhi i ia mau mana‘o o ka hua‘ōlelo/ māmalā‘ōlelo ho‘okahi.</p>
		<p>4.K.15 (Ke Kiko a me ka Pela)</p>	<p>Pololei ka pela ‘ana a me ka ho‘ohana ‘ia o nā kiko.</p>	<p>Ho‘omaka nā māmalā‘ōlelo ma ka Hua Nui/ Ma‘aka a pau i ke Kiko Pau/ Kiko Nīnau a i ‘ole ke Kiko Pū‘iwa. Pela ‘ia me nā kahakō a me nā ‘okina e ‘ike pono ai i ka mana‘o o ka hua‘ōlelo e pela ‘ia. ‘Oko‘a ‘o ĀU a ‘oko‘a ‘o A‘U. Ma ka pela pololei wale ‘ana nō e ‘ike ai i ka mana‘o o ka haumana.</p>
		<p>4.K.16</p>	<p>Kūkulu pono ‘ia ka mana‘o.</p>	<p>Kūkulu ‘ia ma ka ho‘olauna a pani kūpono ‘ia o ka mana‘o nui, ke kāko‘o ‘ana ma ka</p>

		(Ka Ho'onohono ho Kākau)		paukū me nā la'ana he 2 a 'oi a me ka loiloi a ho'oponopono kākau.
		4.K.17 (Ka Pilina'ōlelo)	Ho'ohana 'ia nā analula pololei e mōakāka ai ka mana'o nui.	E pa'a ma ke emi loa ka He/'O, Aia a me nā Painu. Pēia pū nā poke 'ōlelo e ho'ohui ai i 'elua mana'o 'oko'a e like me No Ka Mea, Ma Muli O, Ma Mua O a me nā 'ami 'a'ano/hopena. Ma kēia pae, ho'omaka 'ia ke koi 'ana e wehewehe mōakāka 'ia ka mana'o o ka haumana.
		4.K.18 (Ka Pilina'ōlelo)	E pa'a loa nā lōina kākau o kēia pae.	E kākau ma ka mālama'ōlelo piha, me ka ho'ohana 'ana i nā kāhulu e wehewehe ai i ke 'ano o kekahi mea a me ka hō'ike 'ana i ka pau a me ka 'ole o kekahi hana.
Ka Heluhelu	Nā 'Ano Heluhelu (4.1)	4.H.1 (Ka Heluhelu Mo'olelo)	Kūkulu ka haumana i kona mana'o a. ma o nā la'ana mai ka mea āna i heluhelu ai. (1 a 'oi la'ana) e. ma o ke kuhī 'ana i ka mana'o o ka mea kākau.	
		4.H.2 (Ka Heluhelu Mo'olelo)	Wehewehe 'ia ke ka'ina hana o ka mo'olelo me ka hō'ike pū i ka pilina o nā hanana i ka mo'olelo.	Pili kēia i ka hiki i ka haumana ke 'ike i ke ka'ina o nā hana, ka mo'okū'auhau hāme'e a me ke ka'ina o ke komo 'ana i ka mo'olelo, nā 'āina i kipa 'ia a pēlā aku. I mea kēia e ho'omaopopo ai i ka pilina o ke ka'ina mo'olelo, ka mana'o nui a me nā ha'awina o loko. Inā he mo'olelo no ka hānau 'ia o ke ali'i a 'ōla'i ka honua ma mua, he aha ka pili o ka 'ōla'i ma mua o ka hānau 'ia o ke ali'i. E kākō'o 'ia kēia mana'o me 1 a 'oi la'ana.
		4.H.3 (Ka Heluhelu Mo'olelo)	Ho'ohālikelike 'ia ka po'e o ka mo'olelo, 'o ia ho'i, nā me'e a me nā hāme'e me ke kākō'o.	Ho'ohālikelike 'ia nā hāme'e ma o ka hō'ike 'ana i ko lākou mau mana'o e 'ike ai i ka like a me ka 'oko'a o lākou. Pili kēia i ka 'ike 'ana o nā haumāna i nā 'ao'ao 'oko'a o kekahi kumuhana/ pō'aiāpili like. Pēia pū nō ka ho'ohālikelike 'ana i ko lākou mau 'ano; e la'a mākonā kekahi a 'olu'olu kekahi.

				E kāko‘o ‘ia ka mana‘o ma o ka helu ‘ana i nā la‘ana he 2 a ‘oi mai ka mo‘olelo mai.
		4.H.4 (Ka Heluhelu Mo‘olelo)	Kālailai ‘ia nā mo‘olelo ‘oko‘a e ‘ike ai i nā ‘ano ‘oko‘a o nā mo‘olelo Hawai‘i.	E ‘ike ‘ia ka ‘oko‘a o ka mo‘olelo pili Akua, nā mo‘olelo a‘o ha‘awina, nā mo‘olelo e wehewehe ai i ke kumu o kekahi ‘āina, inoa a pēlā aku. Ua ho‘ohana ‘ia nā mo‘olelo ku‘una i mau ha‘awina e a‘o ai a e le‘ale‘a ai. He ana kēia e ho‘omaka ai i ka haumana e ‘ike a e kālailai i ke kumu ‘oko‘a o nā mo‘olelo.
		4.H.5 (Ka Heluhelu Mo‘olelo)	‘Ike ‘ia nā hua‘ōlelo i pili i nā mahele ko‘iko‘i o ka mo‘olelo a me ko lākou pilina i ka mana‘o nui o ka mo‘olelo.	Maopopo i ka haumana nā ‘ōlelo kūpono no nā mahele a pau o ka mo‘olelo. Ma ka wehewehe, ‘ike ka haumana i ka ‘ike e pono ai ka ho‘olauna ‘ana i ka mo‘okū‘auhau hāme‘e, ka ‘āina a pēlā aku. Maopopo iā ia ke ‘ano o ke kino a me nā kāko‘o e pono ai. E pani pono ‘ia ka mo‘olelo me ka ‘ike ‘ana i ke ‘ano o ia mahele a me nā hua‘ōlelo, e la‘a ‘o “Pīpī Holo Ka‘ao”.
		4.H.6 (Ka Heluhelu Ho‘onui ‘Ike)	Maopopo ka hō‘ulu‘ulu ‘ana i ka mo‘olelo ma ke ‘ano he ho‘opōkole.	Nīnau ‘ia a pane ‘ia nā nīnau e pili ana i ka mea i heluhelu ‘ia e ‘ike ai i ka mana‘o nui ma kona ‘ano pōkole. Unuhi ‘ia kekahi ‘ike mai loko mai o nā hanana mo‘olelo a me nā hō‘ailona i waiho ‘ia ma ka mo‘olelo. Wehewehe ‘ia ka mana‘o nui ma kahi o nā mana‘o waiwai ‘ole ma waho a‘e o ka mana‘o nui. He mākau kēia e pono ai ke kia ‘ana i ka no‘ono‘o.
	Nā Loina Heluhelu (4.2)	4.H.7 (Ke Kuana‘ike)	Mālama ‘ia ka ‘ikena ku‘una a me ke kuana‘ike Hawai‘i.	He ‘ano ‘ikena kālailai heluhelu ke wehewehe ‘ia nei. Inā ‘o Makali‘i ka inoa o ka me‘e o kekahi mo‘olelo, hiki i ka haumana ke ‘ike i ka pilina ma waena o ia inoa a me ka huihui hōkū, malama, ka manō, ka Makahiki a i ‘ole ka wa‘a paha.

		4.H.8 (Ke Kuana'ike)	'Ike 'ia ka 'oko'a o ka mana'o o ka hua'ōlelo ma ka loli 'ana o ka puana 'ia.	Ma ka loli 'ana o ke kahakō a i 'ole ka 'okina e 'ike ai. Malama ma kahi o Mālama; Pā'ū ma kahi o Pa'u ma kahi o Pau. Ku'i ma kahi o Kui.
		4.H.9 (Ka Ha'awina 'Ike Ku'una)	Helu 'ia nā loina ku'una o ka mo'olelo me ke kāko'o 'ana i ke koho.	Hiki i ka haumana ke kuhi i nā loina ku'una āna i 'ike ai ma ka heluhelu 'ana i ka mo'olelo. Inā e lei 'ia i lei lā'ī, he pale ia ma muli o ke 'ano o ka lau. Kāko'o 'ia kāna koho ma nā la'ana he 2 a 'oi.
		4.H.10 (Nā Kahua Heluhelu)	Ua pa'a nā pilina'ōlelo a me nā hua'ōlelo e heluhelu ai i nā mo'olelo no ia pae me ka maopopo.	Ma ke emi loa; He/'O, Aia, Nā Ha'ina/Painu me ka hō'ole. E 'ike pū 'ia nā Māka Painu kūpono a me nā 'Ami kūpono. Inā ua heluhelu nui ka haumana, e piha kūpono ana kāna waihona hua'ōlelo no ia pae.
		4.H.11 (Nā Kahua Heluhelu)	Poeko pono ka heluhelu waha no ka 'apo 'ana i ka mana'o o ka mea e heluhelu 'ia.	E 'ike i ka pilina ma waena o nā hua'ōlelo a pau o ka māmalā'ōlelo. Ma ka heluhelu 'ana, he kōkua ka poeko o ka heluhelu 'ana i ka ho'omaopopo 'ana i ka mana'o o ka mea e heluhelu 'ia. He kāko'o ka heluhelu 'ana o ka haumana i ka paukū nūpepa kahiko i kākau 'ia me ka ho'okomo 'ole o ka 'okina. Ma o kēia 'ano heluhelu 'ana e koho ai ka haumana i ka hua'ōlelo kūpono no ia pō'aiapili.
		4.H.12 (Nā Kahua Heluhelu)	'Ike 'ia ka 'oko'a o ka leo hāme'e a me ka leo waha 'ōlelo o ka mo'olelo.	E 'ike ka haumana i ka 'oko'a o ka 'ōlelo a nā hāme'e e 'ike 'ia ana ma ke Kaha Puana'ī ma kahi o ka 'ōlelo ha'i mo'olelo a ka waha 'ōlelo mo'olelo. 'O ka 'oko'a kēia o ka leo wala'au a me ka leo kākau.
		4.H.13 (Nā Kahua Heluhelu)	Maopopo ka mana'o o kekahi hua'ōlelo hou ma o ka pō'aiapili mo'olelo/ hopuna'ōlelo.	'O ka pō'aiapili kekahi 'ōlelo ho'ohali e kōkua ai i ko ka haumana ho'omaopopo 'ana.

			<p>(E la'a: "Ua like kēlā ka'a me ka 'āpala. Ua poepoe kona kino a pūkoko kona kala/waiho'olu'u.")</p> <p>Ma kēia māmala'ōlelo, 'o "Pūkoko" paha kekahi hua'ōlelo hou akā ma o ka ho'ohālikelike 'ia o ke ka'a a me ka 'āpala, ua hiki i ka haumana ke kuhi i ka like o ka pūkoko a me ka 'ula'ula 'oiā 'o ia ke kala o ka 'āpala.</p>
4.H.14 (Ke Kaona)	Wehewehe 'ia ka mana'o nui o kekahi 'Ōlelo No'eau e hō'ike ai i ke kuana'ike Hawai'i me ke kākō'o.		Ma ka wehewehe 'ana i kekahi 'ōlelo no'eau, hiki i ka haumana ke hō'ike i ka pilina o ka mana'o nui o ia 'ōlelo no'eau i ka nohona ma mua a me ka nohona nei. Kākō'o 'ia kona mana'o me nā la'ana 2 a 'oi.
4.H.15 (Ke Kaona)	'Ike 'ia ho'i he nīnau ka Nane e pane ai a wehewehe 'ia me ke kākō'o.		"Ka wai kau i ka lewa." 'A'ole nō nā nane i nīnau pinepine 'ia ma ke 'ano he nīnau ma'amau. E a'o 'ia nā nane e ho'omaka ai ka haumana e 'ike i ke kino o ka nane a me ke 'ano o ka pane 'ana. Inā ua 'ike ka haumana he nīnau ka nane a ho'ā'o 'o ia e pane, he kō kēia ana. E wehewehe 'ia a kākō'o 'ia me 2 a 'oi la'ana kākō'o.
4.H.16 (Ke Kaona)	'Apo 'ia nā mana'o pālua o kekahi 'ōlelo e hō'ike ai he Kaona nō ia 'ano mana'o.		Ma ke mele "Mele 'Ai Pōhaku" a i 'ole "Kaulana nā Pua," he mau mana'o ko Pua a me Pōhaku. Inā ua hiki i ka haumana ke 'ike i nā mana'o 'oko'a o ka 'ōlelo ho'okahi, he 'ike ia e kō ai ke ana.